

**Kirke
historiske
samlinger
1980**

Kirkehistoriske Samlinger

som Selskabet for Danmarks Kirkehistorie har udgivet siden 1849, udkommer med et bind årligt, der sendes til Selskabets medlemmer. Subskriptionsprisen for 1980 er fastsat til kr. 63,00 + forsendelsesomkostninger, ialt kr. 68,00 og for studerende kr. 42,00 + forsendelsesomkostninger, ialt kr. 47,00. Et studenterabonnement kan løbe maximalt 6 år. Betaling for abonnement dækker samtidig medlemskontingentet. Indmeldelse i Selskabet sker ved henvendelse til Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, c/o Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, 1150 København K. Også biblioteker og lignende institutioner kan indtræde som medlemmer. Selskabet har truffet aftale med Institut for Kirkehistorie, Københavns Universitet, og andre udgivere, således at medlemmerne med mellemrum kan få tilbudt forskellige skrifter til rabatpris. Der gives særlig meddelelse herom i hvert enkelt tilfælde.

Kirkehistoriske Samlinger sendes direkte til medlemmerne. Adresseændringer bedes derfor venligst meddelt redaktionen på ovennævnte adresse, hvortil også eventuelle manuskripter kan sendes.

Salg til andre end medlemmer sker gennem den almindelige boghandel, og prisen andrager kr. 94,00. Ekspedition: Akademisk Forlag.

STYRELSEN

I

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

Professor, dr. theol. P. G. Lindhardt, formand

Professor, dr. theol. Niels Knud Andersen, næstformand

Stud. teol. Alice Pontoppidan, kasserer

Professor, dr. theol. Jakob Balling

Afdelingsleder, dr. theol. Knud Banning

Afdelingsleder, dr. theol. K. E. Bugge

Adjunkt, cand. mag. Knud B. Christoffersen

Professor, dr. theol. Troels Dahlerup

Professor, dr. phil. Svend Ellehøj

Professor, dr. theol. Leif Grane

Lektor, dr. theol. Martin Schwarz Lausten, sekretær

Professor, dr. phil. Otto Norn

Landsarkivar, dr. phil. Anne Riising

Lektor, cand. theol. Jørgen Stenbæk

Docent, dr. theol. A. Pontoppidan Thyssen

Provst Carl Trock

Kirke historiske samlinger 1980

*Udgivet af Selskabet
for Danmarks Kirkehistorie
under redaktion af
Leif Grane
Martin Schwarz Lausten
Jørgen Stenbæk*

AKADEMISK FORLAG

KØBENHAVN

**Printed in Denmark
by Special-Trykkeriet Viborg a-s**

ISBN 87-500-1972-4

Kirke historiske samlinger 1980

Tilegnet
professor, dr. theol. P. G. Lindhardt
formand for
Selskabet for Danmarks Kirkehistorie
i anledning af
70-årsdagen den 12. december 1980

Indhold

Et ridderkors. Af <i>Otto Norn</i>	11
Vera Minerva. Om Anders Sunesøns præsentation af Hexaëmeron som kristent digterværk. Af <i>Jørgen Pedersen</i>	31
Aleneste Gud i Himmerig. Bidrag til reformationstidens salmehistorie. Af <i>Niels Knud Andersen</i>	75
Melanchthoniana i Danmark. Nogle hidtil utrykte aktstykker. Af <i>Martin Schwarz Lausten</i>	95
Om kirkens dom for gæld. Reformationen som retsreform belyst ved gældsjuridictionsproblemet. Af <i>Troels Dahlerup</i>	105
Hans Wandals remonstration. Af <i>Th. Lyby Christensen</i>	115
Den danske Eusebius. Af <i>J. L. Balling</i>	137
Professoren, der blev tavs. Christian Langemach Leth, en skæbne fra pietismens tid. Af <i>Knud Banning</i>	149
J. C. H. Fischers kirkepolitik 1875-1880. Af <i>Carl Trock</i>	163
F. Torms socialetik. Af <i>Jens Holger Schjørring</i>	177
Indre Missions problemer i mellemkrigstiden. Af <i>A. Pontoppidan Thyssen</i>	195
Altertavlen og gentagelsen. En overvejelse af P. G. Lindhardts »æstetik«. Af <i>Jørgen I. Jensen</i>	211
Universitetsuddannelsen i kristendomskundskab/religion. En historisk oversigt. Af <i>Jørgen Stenbæk</i>	225
1979- En oversigt. Af <i>Carl Trock</i>	249
Forfatternes adresser	283
Register. Ved <i>Pia Schwarz Lausten</i>	284

Forord

Kirkehistoriske Samlinger 1980 er af noget større omfang end sædvanligt, fordi redaktionen, med billigelse fra bestyrelsen for Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, har fundet det naturligt at lade dette bind fremtræde som en hyldest til selskabets formand, professor, dr.theol. P.G. Lindhardt, i anledning af 70 års dagen den 12. december. Et stort antal af bestyrelsens medlemmer og af Lindhardts ældre og yngre kolleger ved de to fakulteter har på redaktionens opfordring ydet bidrag hertil. Ingen, der har det mindste kendskab til studiet af Danmarks kirkehistorie, vil have brug for en nærmere motivering for denne beslutning. Så godt som hele Lindhardts imponerende arbejdsindsats som kirkehistoriker har været viet just dette studium. Hans bidrag rækker fra senmiddelalderen til vor egen tid, med tyngdepunkterne i reformationstiden, pietismens periode og fremfor alt det 19. og 20. århundredes kirkehistorie.

Så vidt vi kender selskabets formand, interesserer det ham mere at fremme kirkehistoriske studier end at blive genstand for rosende omtale. Derfor har vi ikke ønsket at producere et egentligt festskrift, men har hellere villet anstrenge os for at gøre dette bind af Samlingerne så godt som muligt. Således bliver vi i hverdagen, og kun dette forord repræsenterer en afvigelse, som vi ikke vil give afkald på.

I den nyeste udgave af »Vækkelse og kirkelige retninger« (Aros 1978) har Lindhardt selv berettet om, hvorledes hans studier tidligt blev samlet om dansk kirkehistorie. Det drejede sig for ham ikke blot om overhovedet at placere dette studium centralt i den teologiske undervisning og forskning, men også om – især for det 19. århundredes vedkommende – at drive det på en kritisk basis. I begge henseender har Lindhardts bestræbelser båret frugt i rigt mål. Bogen om vækkelserne var både provokerende og inspirerende, og den satte andre i gang. Med det store værk om Morten Pontoppidan underbyggede Lindhardt sine ideer og stillede ved sin udførlige dokumentation et væld af muligheder til rådighed. Samtidig fik han dermed lagt en grund til den samlede fremstilling af Danmarks Kirkehistorie fra 1850 til vore dage, som han kom til at skrive i »Den danske Kirkes Historie«, bind VII og VIII. I overensstemmelse med sine metodiske syns-

punkter har han ved siden af sine mange fremstillinger af afsnit af nyere dansk kirkehistorie, biografiske skildringer med mere også været overordentlig flittig som udgiver af kilder. For det 20. århundredes vedkommende er Lindhardts forskning simpelthen det eksisterende grundlag, men også det 19. århundrede har han belyst i rigere mål end nogen anden enkeltperson.

I en tid, hvor der tales meget om forskernes pligt til at lade deres arbejde komme bredere kredse til gode, kan Lindhardt med sindsro se tilbage på en meget omfattende, udadvendt virksomhed. Ingen universitetsteolog i dette land har vel været flittigere til at holde foredrag og skrive avisartikler og alment forståelige bøger. Hans navn kendes i meget vide kredse, og både som taler og skribent har han formået at vække en interesse ud over det sædvanlige. Der kan ikke være tvivl om, at dette hænger snævert sammen med hans virksomhed som prædikant. Ikke blot har han samlet store skarer i Vor Frue Kirke igennem en menneskealder, men også hans foredrag og artikler har båret præg af prædikantens ønske om at sætte spørgsmålstegn ved vedtagne anskuelser og prikke hul på såvel religiøs som ugudelig selvoptagethed. Kritikken og satiren har dog aldrig haft et mål i sig selv. Som sin »helt«, Morten Pontoppidan – en af de få ledende skikkelser i det sidste århundredes kirkehistorie, Lindhardt nærer en næsten udelt sympati for – har han ønsket at fremme et folkekirkeligt syn over for de kirkelige retningers tendens til afgrænsninger. På denne måde er kirkehistorikeren selv blevet en del af vor egen tids kirkehistorie.

Lindhardt forlader nu det fakultet, som han har sat sit præg på omtrent fra dets begyndelse, men der er heldigvis ingen udsigt til, at han vil ophøre med at studere og skrive. Vi er mange, der også i den kommende tid vil se frem til nye bidrag fra hans hånd. Vi overrækker ham »Kirkehistoriske Samlinger 1980« i taknemmelighed for belæring, inspiration og aldrig svigtende hjælpsomhed. Det er vort håb, at dette bind må være et vidnesbyrd om vor beundring og glæde over den lærdom og flid, hvormed Lindhardt har beriget studiet af den danske kirkehistorie, men også om vor tak for venlighed over for alle, der vil deltage i dette studium, uden persons anseelse eller hensyn til ulejlighed.

*På redaktionens vegne
Leif Grane*